

Wanda Szulowska

"Zdzisław Stieber (1903-1980).
Materiały i wspomnienia", pod red.
Doroty K. Rembiszewskiej, Warszawa
2013 : [recenzja]

Prace Językoznawcze 16/4, 111-114

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

własnych. Przy tym onomastyka uznaje za słuszne wykorzystanie dorobku obu wspomnianych teorii.

Recenzowana praca jest zdecydowanie udana. Można mieć do niej tylko nieliczne uwagi krytyczne. Celem autorki jest – jak zaznacza we wprowadzeniu do dysertacji – nowatorskie ujęcie badanej problematyki, które ma polegać na tym, iż (zdaniem autorki) dotychczasowe ujęcia tej subkategorii nazw własnych były albo analityczne albo teoretyczne, a brakuje prac łączących elementy empiryczne i syntetyczne. Trudno się z tym stwierdzeniem zgodzić, ponieważ niemożliwe jest właściwie napisanie analizy jakichkolwiek onimów bez nakreślenia tła teoretycznego rozważań i wniosków z nich płynących.

Korpus nazw (według dokonanego przeze mnie liczbowego podsumowania poszczególnych podrozdziałów składający się z 6500 jednostek) obejmuje następujące grupy pseudonimów:

- literackie,
- wojskowe, konspiracyjne,
- agenturalne,
- artystyczne, sportowe i przestępcze,
- kupieckie i chiromanckie,
- prostytutek (s. 12–16).

Brakuje uwzględnienia w nim i rozważaniach teoretycznych najliczniejszego obecnie nurtu w badanej kategorii nazw osobowych, czyli pseudonimów internetowych (*nicknames*). Pomimo zawartego w tytule sformułowania [*Pseudonim polski od czasów najdawniejszych*] „do dziś”, to ograniczenie sprawia, że odnosi się wrażenie, że jednak „do wczoraj”. Pozostaje mieć nadzieję, że K. Zawodzińska-Bukowiec poświęci tej części antroponimii kolejną rozprawę, a jak pokazuje analizowana praca, badaczka posiada ku temu zarówno odpowiednie umiejętności analityczno-syntetyczne, jak i wiedzę.

Alina Naruszewicz-Duchlińska

Zdzisław Stieber (1903–1980). Materiały i wspomnienia. Pod red. Doroty K. Rembiszewskiej. Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy. Warszawa 2013, ss. 296.

W roku bieżącym Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk obchodzi jubileusz sześćdziesięciolecia istnienia. Książka, o której mowa, powstała na cześć założyciela tej placówki naukowej z „inicjatywy Doroty Rembiszewskiej

i niewątpliwie jej wysiłkom jako pomysłodawczyni, organizatorki prac, redaktorki i współautorki zawdzięcza swoje istnienie”¹.

Z kolei sama pomysłodawczyni i redaktorka pisze: „Praca ta nie usurpuje sobie prawa do wyczerpującej monografii na temat życia i działalności naukowej prof. Z. Stiebera. Ma być raczej głosem pokolenia jeszcze pamiętającego Profesora. Wreszcie ma być głównie świadectwem osób, które poznały warsztat badawczy swojego Mistrza, nie tylko w zaciszu gabinetów instytutowych i uniwersyteckich, ale również podczas badań terenowych”².

Książka składa się z ośmiu części, z których każda poświęcona jest innemu zakresowi działań prof. Zdzisława Stiebera. Całość poprzedza *Wprowadzenie*, obejmujące *Przedmowę* i *Od redaktorki*, a zamykają ją *Dodatki*, w których znalazły się: *Indeks osób* wspomnianych w tomie, *Noty o autorkach i autorach* umieszczonych w nim tekstów oraz *Spis ilustracji* tu opublikowanych.

W części zatytułowanej *Działalność naukowa Zdzisława Stiebera* omówione zostały najważniejsze kręgi zainteresowań badawczych Profesora. Janusz Siatkowski, który był jednym z uczniów Z. Stiebera, przedstawił Jego życiorys naukowy. Jadwiga Zieniukowa omówiła *Badania dialektologiczne Zdzisława Stiebera na Łużycach w latach 1931–1932*, Ewa Wolnicz-Pawłowska przypomniała *Łemkowskie badania Profesora* [...], zaś Hanna Popowska-Taborska (również uczennica Profesora i kontynuatorka Jego badań) w artykule *Badacz dialektów kaszubskich i inicjator prac nad „Atlasem językowym kaszubszczyzny”* opowiedziała o zasługach Z. Stiebera dla rozpoznania stanu językowego kaszubszczyzny i dialektów z terenów jej przyległych.

W części *Aktywność organizacyjna Zdzisława Stiebera* znajdują się dwa artykuły: Włodzimierza Pianki *Udział Profesora Zdzisława Stiebera w tworzeniu warszawskiej slawistyki*, w którym omówił on zasługi Profesora w tworzeniu środowiska slawistycznego w Warszawie, co skutkowało powstaniem Zakładu Słowianoznawstwa (później przekształconego w Instytut Słowianoznawstwa, a dziś Instytut Slawistyki PAN).

Zasługi Profesora w procesie powstania samej idei (pomysł został przez Profesora przedstawiony podczas IV Międzynarodowego Zjazdu Slawistów w 1958 roku w Moskwie), a potem wypracowanie podstaw organizacyjnych i przygotowanie założeń teoretycznych dla OLA omówili Janusz Siatkowski i Jadwiga Waniakowa w artykule *Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA) – projekt prof. Zdzisława Stiebera a obecna rzeczywistość atlasowa*.

W dziale poświęconym *Korespondencji* znajdują się cztery artykuły, w których autorzy omawiają korespondencję Profesora zarówno tę oficjalną, jak i tę przyjacielską. Hanna Popowska-Taborska jest autorką dwóch przyczynków w tej

¹ H. Popowska-Taborska: *Przedmowa*. [W:] Zdzisław Stieber (1903–1980). *Materiały i wspomnienia*. Pod red. D. K. Rembiszewskiej. Warszawa 2013, s. 9.

² D. K. Rembiszevska: *Od redaktorki*. [W:] *Ibidem*, s. 11.

części. W artykule *Z kroniki dialektologa. Fragmenty listów Zdzisława Stiebera do Marii Obreńskiej (-Stieberowej)* cytuje listy Profesora (z lat 1930–1936) do Jego ówczesnej narzeczonej, później żony, będące swoistą kroniką badań dialektologicznych początkującego wówczas badacza. Z kolei artykuł *Listy od Profesora Zdzisława Stiebera* to bardzo ciepłe wspomnienie Pani Profesor o Jej Nauczycielu, Promotorze, także Przyjacielu, którego poznała tuż po wojnie w Łodzi jeszcze jako „córka profesora formującego się Łódzkiego Uniwersytetu”³. Listy te są swoistą historią „samą w sobie” również ze względu na czas ich powstawania. Dorota Rembiszewska omówiła listy Zdzisława Stiebera (z lat 1929–1957) do innego wybitnego językoznawcy, swojego nauczyciela – prof. Kazimierza Nitscha. Janusz Rieger w *Listach Jurija Szewelowa do Zdzisława Stiebera* opisuje korespondencję dwóch wybitnych slawistów.

Kolejny dział, zatytułowany *Działalność dydaktyczna i opieka naukowa Zdzisława Stiebera*, zawiera wykaz doktorów wypromowanych przez Profesora, tematy rozpraw doktorskich, rok i miejsce obrony, a także informacje o ukazaniu się drukiem poszczególnych rozpraw. Dwa pozostałe artykuły: Ewy Siatkowskiej *Profesor Zdzisław Stieber jako dydaktyk i opiekun naukowy (garść osobistych wspomnień i refleksji)* i Violetty Koseskiej-Toszewej *Byłam ostatnią doktorantką Profesora* to bardzo osobiste i ciepłe wspomnienia o Profesorze, pokazanym od mniej znanej ogółowi ludzkiej, czy też pozanaukowej strony.

Dwa kolejne działy omawianej książki, to: *Dorobek autorski Zdzisława Stiebera*, w którym Zofia Rudnik-Karwatowa przedstawiła Jego pełną *Bibliografię prac naukowych* [...], oraz *Spuścizna uczonego w archiwaliach*, gdzie pracownik Archiwum Polskiej Akademii Nauk, Joanna Arvaniti w *Materialach Zdzisława Kazimierza Stiebera w zbiorach PAN Archiwum w Warszawie (1903–1980)* (159) omówiła spuściznę po Profesorze przekazaną do Archiwum PAN, głównie przez wdowę po Nim.

W dziale *W kregu rodziny Stieberów* Roman Taborski w artykule *Powiązania rodziny Stieberów ze światem artystycznym* przedstawia mało znane fakty z życia rodzinnego Profesora.

I w końcu ostatni, choć być może najważniejszy dział to *Wspomnienia z lat wojny*, gdzie zostało opublikowane *Lwowskie wspomnienie* samego Zdzisława Stiebera, w którym Autor opisuje swój pobyt we Lwowie w czasie wojny i tuż przed nią. Jak pisze w *Przedmowie* Hanna Popowska-Taborska: „Wspomnienia te, złożone przez Autora z klauzulą dwudziestopięcioletnią w Ossolineum, otrzymałam od niego również i ja, czułam się zatem zobowiązana, aby po tylu latach – w formie swobodnego dokumentu epoki – zostały udostępnione szerszemu gronu czytelników”⁴. Wspomnienia te, które jeszcze rok temu, w innej międzynarodowej

³ H. Popowska-Taborska: *Listy od Profesora Stiebera*. [W:] Ibidem, s. 103.

⁴ H. Popowska-Taborska: *Przedmowa*. [W:] Ibidem, s. 9.

sytuacji politycznej, kiedy ta praca Jemu poświęcona powstawała, dziś – ze względu na toczącą się na Ukrainie wojnę, nabierają zupełnie innej, ale jakże dla nas ciekawej i pouczającej perspektywy historycznej.

Całość, na którą składa się zbiór różnorodnych artykułów uczniów Profesora i następnych pokoleń, które już Go nie znały, pokazujących z różnych płaszczyzn sylwetkę tego wybitnego badacza i twórcę warszawskiej slawistyki, jest propozycją lektury dla wszystkich humanistów, którym droga jest pamięć o wybitnych postaciach polskiej nauki. Młodemu pokoleniu pokazująca, jak bardzo różnią się czasy i warunki, w których ci wielcy tworzyli. Jest przede wszystkim hołdem dla Profesora Zdzisława Stiebera od wciąż pamiętających go współpracowników.

Wanda Szulowska

Sprawozdanie z XIX Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej, Poznań – Gniezno, 20–22 września 2014 r.

W dniach 20–21 września 2014 r. odbyła się XIX Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna „Funkcje nazw własnych w kulturze i komunikacji”. Zorganizowana została przez Instytut Filologii Polskiej, Instytut Filologii Słowiańskiej oraz Instytut Kultury Europejskiej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Organizatorzy gościli polskich i zagranicznych naukowców w Kolegium Europejskim w Gnieźnie.

Obrazy plenarne poprzedziło powitanie gości przez zasłużonego onomastę prof. dr. hab. Karola Zierhoffera. Następnie głos zabrali: dziekan Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej, prezydent miasta Gniezna oraz starosta powiatu gnieźnieńskiego. Po przemówieniach przedstawicieli władz Gniezna nastąpiły przemówienia okolicznościowe. Jako pierwsza głos zabrała prof. dr hab. Aleksandra Cieślikowa – przewodnicząca Polskiej Komisji Onomastycznej, która pogratulowała Milanowi Harvalikowi z czeskiej akademii nauk objęcia prezydentury International Council of Onomastic Sciences.

Podczas obrad plenarnych zostały przedstawione cztery referaty. Pierwszy wygłosił prof. Milan Havralik, który mówił o funkcji nazw własnych. Prof. dr hab. Aleksandra Cieślikowa omawiała na wybranych przykładach zmianę funkcji nazw własnych. Prof. dr hab. Robert Mrózek wygłosił referat pt. „Kategorialne determinanty zróżnicowań onimicznej funkcjonalności nazw własnych”. Ostatni referat w sesji plenarnej wygłosił prof. dr hab. Bogdan Walczak, który mówił o symbolicznej funkcji nazw własnych.